

ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА

© Нічога Н.В., 2007

В умовах формування ринкових відносин в Україні важливе значення набуває здатність підприємства пристосовуватися до нових умов господарювання. Це висуває на перший план розв'язання задач з управління грошовими потоками.

Розкрито основні передумови фінансової кризи підприємства, запропоновано метод експрес-аналізу, який полягає у моніторингу запропонованих цільових фінансових показників і графічному спостереженні за зміною фінансового стану підприємства.

In the condition of forming market relations in Ukraine, the important thing for an enterprise is to acquire an ability to adjust to new conditions of house holding. This means that the solutions on tasks of Cash Flow management take the first place.

The author of this article describes main preconditions of crisis at an enterprise, suggests the method of express-analysis that is about monitoring the offered targeted financial measures and graphical observation of changes of financial condition of an enterprise.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах ринкової економіки, які невідомі нам ще достатньо, роль управління грошовими потоками набуває особливо важливого значення.

Сьогодні, щоб успішно конкурувати на ринку, необхідно навчитися миттєво реагувати на будь-які раптові (не говорячи вже про поступові) зміни фінансового, економічного чи будь-якого іншого стану підприємства. Мистецтво управління грошовими потоками сьогодні є справжньою конкурентною перевагою.

Це дуже складний, однак важливий процес, від ефективності якого залежить успішність діяльності підприємства, досягнення поставлених цілей і вирішення всіх завдань.

Відомо, що будь-яке підприємство, що розвивається, час від часу переживає кризовий стан. Кризи є звичним явищем управління [1, с. 96].

Кризові ситуації виникають на всіх стадіях життєвого циклу організації, причому кожна наступна фаза життєвого циклу підприємства стає можливою тільки в результаті подолання попередньої кризової ситуації.

Завжди значно краще і дешевше запобігти кризовому явищу, ніж потім ліквідувати його.

Усунувши джерело виникнення кризової ситуації, ви не допустите зайвих витрат у своїй організації [2, с. 96].

Аналіз останніх досліджень і результатів за проблемою. Проблем виникнення фінансової кризи стосується чимало праць як українських, так і зарубіжних авторів, зокрема, І.А. Бланка, Н.Н. Хахонової, О. Яцюк, М.Г. Чумаченко. Багато сучасних українських вчених намагаються вивести граничні показники чи то стабільності підприємства, чи, навпаки, коефіцієнти за яких підприємство стає банкрутом. Власний 15-річний практичний досвід роботи показує, що єдиних показників вивести неможливо, важливо своєчасно визначити "слабі фінансові місця підприємства" і постійно регулярно "моніторити" їх.

Стан фінансової кризи підприємства – це такий стан підприємства, коли виникає вакуум між вхідними і вихідними фінансовими потоками, за яких підприємство не може оплачувати

елементарні, найвагоміші виробничі потреби. Практика показує, що такий стан виникає поступово і час на прогресування такої кризи тим більший, чим більший оборот підприємства і запас фінансової міцності, але потрібно врахувати, що коли стадія розвитку фінансової кризи є глибокою зупинити її на великому підприємстві дуже складно. Тому дуже важливо знати, що передує фінансовій кризі підприємства.

Цілі статті. Метою цієї статті є розроблення методу експрес-діагностики фінансового стану підприємства, який дасть змогу керівництву фірми миттєво побачити тенденцію наближення фінансової кризи. Зручність цього способу полягає у простоті розрахунку двох лінійних цільових фінансових показників, які розраховуються на підставі даних управлінського обліку за умови, що управлінський облік підприємства ведеться за формою стандартної форми бухгалтерської звітності (форма № 1), або статті даних, використаних при розрахунках, будуть відповідати формі № 1.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризик зниження фінансової стійкості, крім різкого зменшення оборотності коштів, великою мірою залежить від структури капіталу, що спричиняє собою розбалансованість вхідних і вихідних грошових потоків. Водночас зазначимо, зменшення оборотності вхідних потоків – перший фактор, який має бути сигналом до рішучих дій із запобігання фінансової кризи.

Запропонований спосіб передбачає виконання таких етапів роботи:

- розрахунок лінійних цільових показників на підставі даних оперативного управлінського обліку;
- розроблення системи збирання даних;
- побудова графіка на основі моніторингу показників з вибраним необхідним періодом фіксації даних;
- аналіз отриманих результатів і формування висновків.

Моніторинг даних – це система спостереження за збиранням, обчисленням та фіксацією певних числових показників в часі з певним встановленим періодом. При виборі періоду фіксації даних необхідно оцінити стартовий фінансовий стан фірми, адже чим слабше підприємство, тим менший період рекомендовано вибирати.

Таблиця 1

Форма оперативного управлінського обліку для розрахунку цільових показників

АКТИВ		ПАСИВ	
Основні засоби та інші необоротні активи	A1	Власні кошти	П1
Оборотні активи	A2	Довготермінові кредити банків	П2
Грошові кошти та їхні еквіваленти	A3	Короткотермінові кредити банків	П3
		Поточні зобов'язання	П4
Сума балансу	СБ	Сума балансу	СБ

A1 – основні засоби, згідно з даними управлінського обліку;

A2 – оборотні активи та наявні грошові кошти та їхні еквіваленти (зокрема готівка підприємства);

A3 – грошові кошти та їхні еквіваленти;

П1 – власний капітал;

П2 – довгострокові зобов'язання підприємства;

П3 – короткострокові зобов'язання підприємства;

П4 – поточні зобов'язання;

СБ – сума балансу.

Треба зазначити, що всі дані для запропонованого способу експрес-аналізу потрібно використовувати лише з управлінського обліку, оскільки дані бухгалтерського обліку не завжди дають правдиву картину фінансового реального стану, особливо ті, що стосуються вартості основних засобів чи наявності власних коштів.

ЦФП1, ЦФП2 – перший і другий цільові фінансові показники відповідно.

$ЦФП1 = A1 - П2$ (це значення при дуже стійкому стані підприємства може бути від'ємним).

$ЦФП2 = (A2 + A3) - (П3 + П4)$ (це значення при стійкому стані підприємства може бути додатним).

ЦФП1 – це різниця вартості необоротних активів і довгострокових кредитів(зобов'язань).

ЦФП2 – означає наявність власних оборотних коштів, за умови використання довгострокових. кредитів на виробничі потреби. Частіше цей показник зустрічається в зарубіжній літературі [3, с. 194], і відомий під назвою “робочий капітал”. Робочий капітал – оборотні активи, сформовані за рахунок власних оборотних коштів [4].

Для коректності результатів необхідно уточнити, чи довгострокові зобов'язання використано для здійснення виробничого розвитку фірми, чи на потреби невиробничого характеру. Доволі часто можна спостерігати, як високі темпи фінансових вкладень у невиробничу сферу знижують виробничі можливості підприємства.

На нашу думку, досягти двох ідеальних значень показників практично неможливо, крім того не завжди доцільно.

Таблиця 2

Значення цільових показників

	ДОДАТНЕ ЗНАЧЕННЯ	ВІД'ЄМНЕ ЗНАЧЕННЯ
$ЦФП1 = (A1 - П2)$	показує, що наявні основні засоби придбані за рахунок не тільки довгострокових кредитів, а й власних коштів, або короткотермінових зобов'язань.	показує, що частина довгострокових кредитів є вкладена у поточну діяльність підприємства, а саме у оборотні активи.
$ЦФП2 = (A2 + A3) - (П3 + П4)$	показує, що за рахунок оборотних активів можна повністю погасити поточну і короткострокову кредиторську заборгованість. Збільшення значення є позитивною тенденцією.	показує, що короткотермінові зобов'язання є більшими від суми наявних оборотних активів і грошових коштів.

З табл. 2 видно, що найкращим поєднанням цих двох показників є варіант, коли:

ЦФП1 у часі буде зменшуватися, тобто коли довгострокові кредити вкладаються у виробничу поточну діяльність.

ЦФП2 у часі буде збільшуватися, тобто коли поточна і короткострокова заборгованість, у разі потреби, може бути погашена за рахунок оборотних активів, згідно з управлінським обліком:

$$A1 + A2 + A3 = П1 + П2 + П3 + П4$$

$$(A1 - П2) + ((A2 + A3) - (П3 + П4)) = П1$$

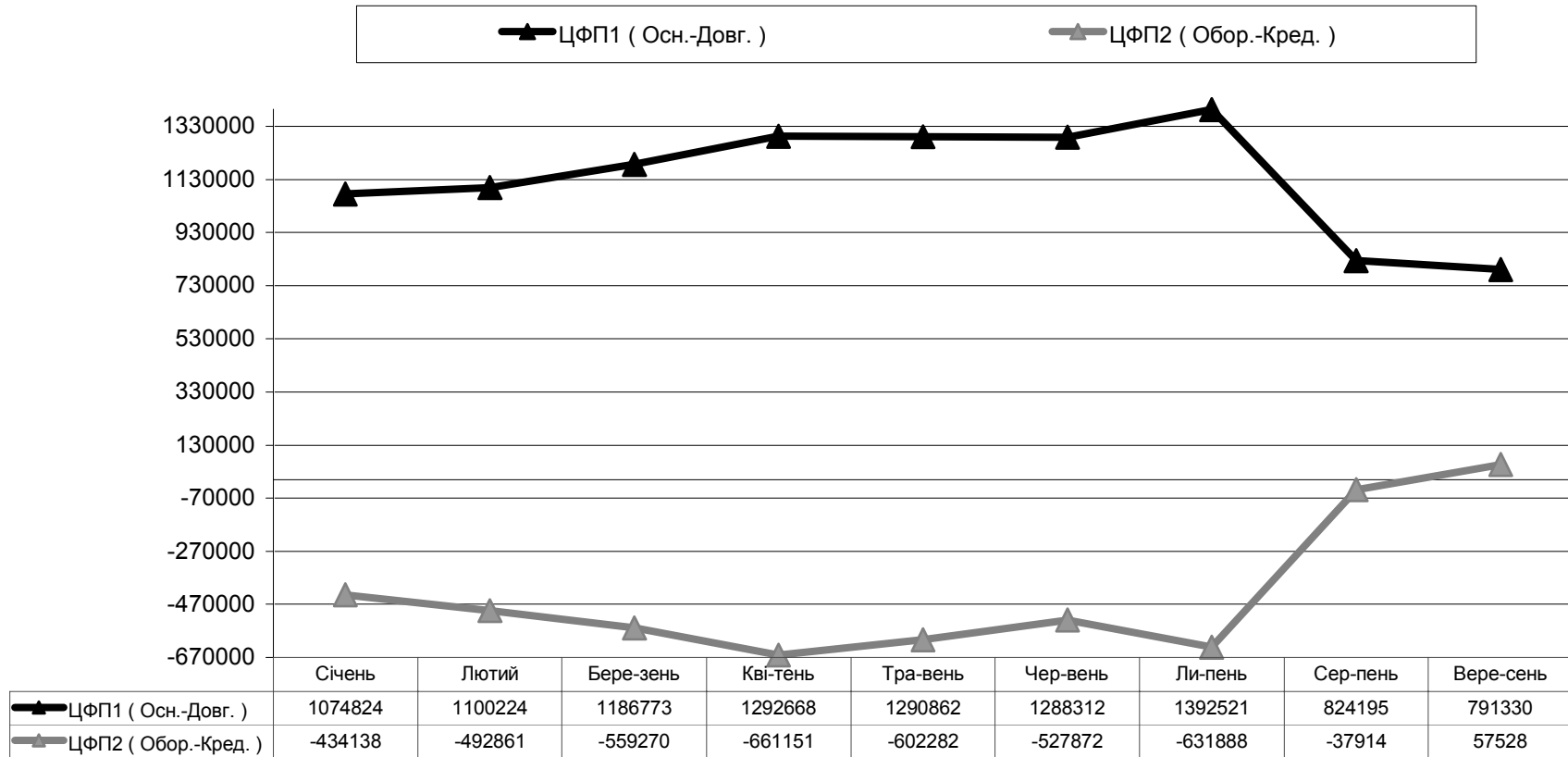
$$ЦФП1 + ЦФП2 = П1$$

$$ЦФП1 + ЦФП2 = \text{ВЛАСНІ КОШТИ ПІДПРИЄМСТВА.}$$

Отже, сума двох цільових показників дорівнює власним коштам підприємства, що означає, що фінансовий стан стає міцнішим при збільшенні суми і навпаки.

Використовуючи цей механізм управління коштами, потрібно дуже коректно провадити управлінський облік, з чітким правильним розмежуванням статей балансу. На рис.1 і табл. 3 розглянуто можливий варіант зміни показників ЦФП1 і ЦФП2 на промисловому підприємстві.

Цільові фінансові показники ЦФП1, ЦФП2.

Графік зміни цільових фінансових показників у часі

Дані цільових фінансових показників (зафіксований період –місяць)

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень
Основні засоби (А1)	1719415	1722730	2007606	2002366	1992930	1978597	2065435	2059184	2202322
Довгострокові кредити (П2)	644591	622506	820834	709698	702068	690284	672914	1234988	1410992
ЦФП1	1074824	1100224	1186773	1292668	1290862	1288312	1392521	824195	791330
Оборотні активи+грошові кошти (А2+А3)	1770479	1953700	2382094	2382035	3475099	3129569	2767930	3063245	2353420
Короткотермінові зоб'язання (П3+П4)	2204617	2446561	2941364	3043186	4077381	3657441	3399817	3101159	2295892
ЦФП2 (робочий капітал)	-434138	-492861	-559270	-661151	-602282	-527872	-631888	-37914	57528
СБ	3489894	3676430	4389700	4384401	5468029	5108165	4833365	5122429	4555742
ВК за розрахунками (ЦФП1+ЦФП2)	640686	607363	627503	631517	688580	760440	760633	786281	848858

Як видно з графіка, показники ЦФП1 і ЦФП2 знаходяться ніби у дзеркальному відображенні, чим більше ЦФП1 іде вгору, тим більше ЦФП2 іде вниз (до липня). Такі плавні криві дають можливість робити висновки про спокійний розвиток фірми, оскільки сума показників, а отже і власні кошти зростають. Але показник ЦФП1 постійно зростає, що вважається несприятливою тенденцією, а ЦФП2 падає, що так само насторожує. Висновок: треба працювати насторожено і проаналізувати фінансовий стан, і тут повинен залучатися звичайний класичний фінансовий аналіз підприємства.

Ситуація у липні різко змінюється, оскільки були зроблені висновки і підприємство збільшило довгострокові кредити

Запропонований вище метод експрес-аналізу у такому разі яскраво показує зміну ситуації і визначив метод її покращання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Робота за умов ринку, а саме за умов повної невизначеності, і господарської самостійності не скасовує необхідності мінімально-можливого планування вхідних і вихідних грошових потоків.

Цим дослідженням нами запропоновано простий у формуванні метод експрес-аналізу, який виконує свою функцію – оперативно, на базі даних управлінського обліку, визначає тенденцію розвитку фінансового стану підприємства.

Доцільно було б на практиці використовувати графічний метод відображення нововведених показників, що дасть змогу управлінцям візуально спостерігати за зміною фінансового стану в часі.

Для забезпечення більшої ефективності використання розробленого способу експрес-аналізу було б доцільно прорахувати граничні норми фінансових показників ЦФП1 і ЦФП2 для фінансово-стабільного підприємства і ризикованого залежно від вартості основних фондів.

1. Дерлоу Д. *Ключові управлінські рішення*. – К.: Всеуито. Наукова думка. 2001. – 236 с. 2. Хіт Р. *Кризовий менеджмент для керівників*. – К.: Всеуито, Наукова думка. 2002. – 560 с. 3. МакКензі В. *Посібник Financial Times з аналізу та використання фінансових звітів*. – К.: Всеуито, Наукова думка. 2003. – 283 с. 4. www.nau.kiev.ua 5. Едвардес У. *Ключові фінансові інструменти*. – К.: Всеуито, Наукова думка. 2003. – 250 с. 6. Чумаченко М.Г. *Економічний аналіз*. – К.: КНЕУ. 2003. – 555 с.

УДК 338.45

Н.Ю. Подольчак

Національний університет “Львівська політехніка”

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Подольчак Н.Ю., 2007

Удосконалено поняття ефективності та соціально-економічної ефективності на засадах виділення балансу та дисбалансу інтересів зацікавлених груп діяльності машинобудівних підприємств. На основі аналізу видів ефективності розроблена класифікація ефективності менеджменту машинобудівних підприємств. Також автором подано способи та сфери застосування запропонованих класифікацій ефективності.

The meaning of efficiency and social-economic efficiency basing on balance and unbalance interesting group of machine-building enterprises was enhanced. It was elaborated classification of management effectiveness of machine-building enterprises. The ways and spheres of using of elaborated efficiency classification were proposed.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями Формування менеджменту та його елементів: планування, мотивування, організування, контролювання, регулювання, прийняття управлінських рішень та методів